

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

LAUDATE DEUM

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2023

Apoštolská exhortácia
Svätého Otca Františka

Laudate Deum

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimatickej kríze

1. „Chváľte Boha za všetko, čo stvoril.“ Toto posolstvo hlásal svätý František z Assisi svojím životom, piesňami i všetkými skutkami. Takto kontemploval pozvanie biblických žalmov i Ježišovu citlivosť vo vzťahu k stvoreniam jeho Otca: „Pozrite sa na poľné ľalie, ako rastú: nepracujú, nepradú; a hovorím vám, že ani Šalamún v celej svojej sláve nebol oblečený tak ako jediná z nich“ (Mt 6, 28 – 29). „Nepredáva sa päť vrabcov za dva haliere? A Boh ani na jedného z nich nezabudne“ (Lk 12, 6). Možno azda neobdivovať túto Ježišovu nehu k všetkému živému, čo nás sprevádza na ceste?!

2. Uplynulo osem rokov odvtedy, čo som vydal encykliku *Laudato si'*, v ktorej som sa s vami všetkými, bratmi a sestrami našej trpiacej planéty, chcel podeliť o svoje úprimné obavy, dotýkajúce sa starostlivosti o náš spoločný domov. S odstupom času si však uvedomujem, že sme na páľčivé výzvy nereagovali dostatočne, a svet, v ktorom žijeme, sa rúca a možno blíži k bodu zlomu. Vplyv klimatických zmien bude nepochybne čoraz negatívnejšie ovplyvňovať život mnohých ľudí a rodín. Ich dôsledky pocítíme v oblasti zdravotnej starostlivosti, zamestnanosti, dostupnosti všetkých zdrojov, v podmienkach bývania, nútenej migrácie...

© Libreria Editrice Vaticana, 2023

© Konferencia biskupov Slovenska, 2023

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2023

ISBN 978-80-8161-600-6

1. kapitola

GLOBÁLNA KLIMATICKÁ KRÍZA

3. Ide o celosvetový spoločenský problém, ktorý úzko súvisí s dôstojnosťou ľudského života. Biskupi Spojených štátov amerických správne vystihli, že spoločenský význam nášho záujmu o klimatické zmeny presahuje čisto ekologický prístup, pretože starostlivosť o vlastný život a život našich blízkych je úzko prepojená so starostlivosťou o Zem. Klimatické zmeny sú jednou z hlavných výziev, ktorým čelí spoločnosť a svetové spoločenstvo. Dôsledky klimatických zmien sa najviac dotýkajú tých najzraniteľnejších ľudí, či už doma alebo kdekoľvek vo svete.¹ Aj biskupi, ktorí sa stretli na synode o Amazónii, zhrnuli v niekoľkých slovách to isté: „Ustavičný nápor na prírodu má neblahý dopad na život ľudí.“² Následne africkí biskupi otvorene nazvali veci pravým menom a vyhlásili, že už nejde iba o druhoradý či ideologický problém, ale o životnú pohromu pre nás všetkých. Podľa nich sú klimatické zmeny zviditeľnením tragického a do očí bijúceho príkladu štrukturálneho hriechu.³

4. Za posledných osem rokov svet dospel k novým faktom a informáciám, ktoré mi dnes umožňujú doplniť a spresniť to, čo sme v tom čase mohli iba predpokladať. Tieto skutočnosti, ale aj vyhrotenie problému v súčasnosti ma primäli k tomu, aby som mu venoval nasledujúce stránky a podelil sa s vami o svoje úvahy.

5. Napriek všetkým pokusom o popieranie, zatajovanie, zahmlievanie či relativizovanie tohto problému sú príznaky klimatických zmien tu prítomné a sú čoraz zjavnejšie. Nikto nemôže ignorovať skutočnosť, že v posledných rokoch sme svedkami extrémnych poveternostných javov, často sa opakujúcich období nezvyčajných horúčav, sucha a iných hlasných protestov Zeme. Ide len o niekoľko hmatateľných prejavov tichej choroby, ktorá sa týka každého. Prirodzene, každú konkrétnu katastrofu nemožno pripisovať globálnym klimatickým zmenám. Je však preukázateľné, že konkrétne klimatické zmeny spôsobené ľudstvom výrazne zvyšujú pravdepodobnosť frekvencie extrémnych javov, ktoré sú čoraz častejšie a intenzívnejšie. Vďaka tomu dokážeme prognózovať, že pri každom zvýšení globálnej teploty o 0,5 stupňa Celzia sa v niektorých oblastiach zvyšuje intenzita a výskyt veľkých dažďov a povodní, v iných zasa výrazného sucha, niekde extrémnych horúčav a inde hustého sneženia.⁴ Lenže ak sa doteraz opakovali vlny horúčav niekoľkokrát do roka, čo sa stane, keď sa globálna teplota zvýši o 1,5 stupňa Celzia? K čomu sa blížíme? Vlny horúčav budú oveľa častejšie a intenzívnejšie. Ak sa teplota zvýši nad 2 stupne Celzia, ľadovce v Grónsku a na veľkej časti

1 KONFERENCIA BISKUPOV SPOJENÝCH ŠTÁTOV AMERICKÝCH, *Global Climate Change Background*, 2019.

2 OSOBITNÉ ZASADNUTIE PRE PAN-AMAZONSKÝ REGIÓN, *Final Document*, October 2019, 10: AAS 111 (2019), 1744.

3 SYMPÓZIUM BISKUPSKÝCH KONFERENCIÍ AFRIKY A MADAGASKARU (SECAM), *African Climate Dialogues Communiqué*, Nairobi, 17. októbra 2022.

4 Porov. INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE (IPCC), *Climate Change 2021, The Physical Science Basis*, Cambridge a New York, 2021, B.2.2.

Antarktídy⁵ sa úplne roztopia, čo bude mať pre všetkých nedozerné následky.

Protirečenia a nesúlad

6. V posledných rokoch sa stretávame aj s výsmešnými postojmi. Mnohí predkladajú údajne spoľahlivé vedecké fakty, napríklad tvrdia, že planéta vždy mala a bude mať obdobia ochladzovania a otepľovania. Pritom ignorujú relevantný fakt, že už v súčasnosti sme svedkami nezvyčajného zrýchlenia otepľovania, že na jeho overenie nebudú potrebné storočia či tisícročia, ale iba jedna generácia. Stúpanie hladiny morí a topenie ľadovcov má už v súčasnosti dosah na niektorých ľudí a pravdepodobne v priebehu niekoľkých rokov budú musieť mnohí opustiť svoje domovy a presťahovať sa inam.

7. S úmyslom vystaviť na posmech varovné hlasy o globálnom oteplení sa zvykne uvádzať, že obdobia extrémnych mrazov sú pravidelne sa opakujúcim javom. Pritom sa zabúda na podstatnú skutočnosť, že všetky tieto mimoriadne javy nie sú ničím iným než rôznymi alternatívnymi prejavmi tej istej príčiny – globálnej nerovnováhy, ktorá zapríčiňuje otepľovanie planéty. Suchá a záplavy, vyschnuté jazerá, mestá zničené zemetraseniami a povodňami majú v konečnom dôsledku rovnaký pôvod. Ak zároveň hovoríme o globálnom jave, nemôžeme ho zamieňať so sporadickými udalosťami, ktoré sa dajú z veľkej časti vysvetliť lokálnymi faktormi.

8. Nedostatočná informovanosť vedie k tomu, že dlhodobé klimatické prognózy, zahŕňajúce dlhý časový interval (hovoríme minimálne o desaťročiach), sa zamieňajú s predpoveďami počasia, ktoré sa robia maximálne na niekoľko týždňov. Keď hovoríme o klimatických zmenách, máme na mysli celosvetovú situáciu (aj konštantné lokálne odchýlky), ktorá pretrváva niekoľko desaťročí.

9. Viacerí sa snažia tento objektívne existujúci jav zjednodušať a celú zodpovednosť preniesť na chudobných, pretože majú veľa detí. Riešenie tohto problému nachádzajú v zmražovaní žien v málo rozvinutých krajinách. Čiže, ako to zvyčajne býva, za všetko môžu chudobní. Skutočnosť je však taká, že malé percento bohatých ľudí znečisťuje planétu oveľa viac ako 50 percent najchudobnejších obyvateľov sveta a že množstvo emisií na jedného obyvateľa je v bohatších krajinách oveľa vyššie ako v tých chudobnejších.⁶ Podotýkame, že Afrika, kde žije viac ako polovica najchudobnejších ľudí na svete, má iba minimálny podiel na historickom vývoji znečisťovania ovzdušia.

10. Neraz sa uvádzajú argumenty, že úsilie o zmiernenie klimatických zmien znížením využívania fosílnych palív a prechodom na čistejšie zdroje energie povedie k zníženiu počtu pracovných miest. V skutočnosti však milióny ľudí prichádzajú o prácu v dôsledku rozličných vplyvov klimatických zmien, akými sú stúpajúca hladina morí, extrémne suchá a iné nežiaduce javy, ktoré nepriaznivo ovplyvňujú planétu a ohrozujú život mnohých ľudí. Lenže práve dôsledne uplatňovaný prechod na obnoviteľné

5 Porov. ID., *Climate Change 2023, Synthesis Report, Summary for Policymakers*, B.3.2. Správu z roku 2023 pozri: https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf.

6 Porov. ENVIRONMENTÁLNY PROGRAM OSN, *The Emissions Gap Report 2022*: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2022>.

zdroje energie a úsilie o nápravu škôd spôsobených zmenou klímy umožní, aby vzniklo množstvo nových pracovných miest v rôznych odvetviach. V súčasnosti je to naliehavá výzva pre politikov i riadiaci manažment podnikov.

Eudský faktor

11. Je nesporné, že pôvod klimatických zmien je „antropický“, čiže zapríčinený človekom. Vysvetlime si prečo. Koncentrácia skleníkových plynov v atmosfére, ktorá spôsobuje globálne otepľovanie, bola až do 19. storočia stabilná, objem oxidu uhličitého nepresahoval 300 častíc na milión (molekúl vzduchu). Lenže v polovici tohto storočia sa v súvislosti s rozvojom priemyslu začali emisie zvyšovať. V ostatných päťdesiatich rokoch sa tento nárast výrazne zrýchlil, čo potvrdilo aj observatórium Mauna Loa, ktoré od roku 1958 uskutočňuje denné meranie objemu oxidu uhličitého v ovzduší. V čase, keď som písal *Laudato si'*, dosiahli tieto hodnoty historické maximum – 400 častíc na milión – nakoniec v júni 2023 dosiahli už 423 častíc na milión.⁷ Viac ako 42 percent celkového množstva emisií od roku 1850 sa vyprodukovalo po roku 1990.⁸

12. Najnovšie analýzy potvrdzujú fakt, že za posledných päťdesiat rokov teplota stúpla bezprecedentne rýchlo, rýchlejšie ako kedykoľvek za predchádzajúcich dvetisíc

rokov. V tomto období bol trend otepľovania o 0,15 stupňa Celzia za desaťročie, pričom za posledných 150 rokov narástlo dvojnásobne. Od roku 1850 sa globálna teplota zvýšila o 1,1 stupňa Celzia, takže vplyv na polárne oblasti sa zväčšuje. Pri takomto náraste je možné, že už o desať rokov dosiahneme odporúčaný maximálny globálny strop, ktorým je 1,5 stupňa Celzia.⁹ K spomínanému nárastu nedošlo len na zemskom povrchu, ale aj o niekoľko kilometrov vyššie v atmosfére, na hladine oceánov, ba dokonca aj niekoľko desiatok metrov pod ich hladinou, čím sa zvýšila kyslosť morí a znížil sa objem kyslíka. Ladovce ustupujú, snehová pokrývka sa znižuje a hladina morí neustále stúpa.¹⁰

13. Je evidentné, že uvedené globálne klimatické javy úzko súvisia so zrýchljeným nárastom emisií skleníkových plynov, najmä od polovice 20. storočia. Tento názor potvrdzuje prevažná väčšina vedcov špecializujúcich sa na klímu, len malé percento z nich sa snaží dôkazy popierať. Žiaľ, ekonomické veľmoci v záujme čo najväčších ziskov v čo najkratšom čase a pri minimálnych nákladoch problematiku klimatickej krízy ignorujú.

14. Vzhľadom na viaceré odmietavé a nerozvážne stanoviská k danej otázke, s ktorými sa stretávam aj v Katólickej cirkvi, pokladám za potrebné vysvetliť i niektoré bežne známe okolnosti. V súčasnosti už nie je priestor na pochybnosti o tom, že dôvodom závratne rýchleho sledu týchto nebezpečných zmien je pokrok, ktorý

⁷ Porov. NATIONAL OCEANIC AND ATMOSPHERIC ADMINISTRATION, *Earth System Research Laboratory, Global Monitoring Division*, „Trends in Atmospheric Carbon Dioxide“: <https://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends>.

⁸ Porov. IPCC, *Climate Change 2023, Synthesis Report, Summary for Policymakers*, A.1.3.

⁹ Tamže, B.5.3.

¹⁰ Údaje z IPCC založené na 34 000 štúdiách: INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE (IPCC); porov. *Synthesis Report of the Sixth Assessment Report (20/03/2023): AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023 (ipcc.ch)*.

OBSAH

1. kapitola	
GLOBÁLNA KLIMATICKÁ KRÍZA	7
2. kapitola	
VZOSTUP TECHNOKRATICKEJ	
PARADIGMY	14
3. kapitola	
SLABÉ STRÁNKY MEDZINÁRODNEJ	
POLITIKY	20
4. kapitola	
KONFERENCIE O KLÍME:	
POKROK A NEÚSPECHY	24
5. kapitola	
ČO OČAKÁVAŤ OD KONFERENCIE	
O ZMENE KLÍMY V DUBAJI?	28
6. kapitola	
DUCHOVNÁ MOTIVÁCIA	32

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA
SVÄTÉHO OTCA FRANTIŠKA

LAUDATE DEUM

všetkým ľuďom dobrej vôle
o klimateckej kríze

Z anglického originálu *Apostolic exhortation
of the holy father Francis Laudate Deum
to all people of good will on the climate crisis*
preložila Andrea Behulová-Rajtárová

Lektoroval Ivan Šulík

Pre Konferenciu biskupov Slovenska vydal
Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2023,
ako svoju 4 452. publikáciu.

Edícia *Pápežské dokumenty*, 117. zväzok

Obálku navrhol Pergamen

Zodpovedná redaktorka Martina Grochálová

Jazyková úprava Katarína Kročková

Technický redaktor Peter Valach

Tlač Patria I., spol. s r. o., Prievidza

Prvé vydanie

www.ssv.sk, eVojtech.sk
objednávky: 033/590 77 18, objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-600-6